

כסלו תשפ"ג
דצמבר 2022

**מדובר בחוזר שיצא לפני פתיחת
שנה"ל (תמוז תשפ"ב)**

**בו עודכנו הקישורים לאתר
המקצוע החדש**

לכבוד

מנהלי בתי הספר,
מנהלי החוות לחינוך חקלאי.
רכזי המקצוע, מרכזי המשק ומרכזי הענפים החקלאיים
מרכזי החממות הלימודיות במינהל לחינוך התיישבותי
מורי החקלאות בבית הספר העל יסודי, חט"ב, בבית הספר היסודי ובחוות לחינוך חקלאי

שלום רב,

הנדון: חוזר מפמ"ר חקלאות לשנה"ל תשפ"ג

מקצוע החקלאות הוא מקצוע רב תחומי, המביא לידי ביטוי את הידע המדעי והטכנולוגי הרב שהצטבר בארץ ובעולם. מטרת המקצוע היא לפתח ידע, חשיבה, מיומנויות מעשיות, וערכים. השנים האחרונות, שהיו בסימן הקורונה העמידו בפני כולנו אתגרים רבים, במגוון מישורים. כאנשי חינוך העוסקים בחקלאות- אנחנו רואים את ההזדמנות הגדולה הקיימת בלמידה חוץ כיתתית, במרחב הפתוח. מרחב שמאפשר התמודדות של התלמיד עם הסביבה, שאילת שאלות וחקר לטובת הבנה ושיפור של המציאות הקיימת. מקצוע החקלאות עוסק בפיתוח ערכים הקשורים ל: אהבת הארץ, מודעות סביבתית, ערכים מדעיים, ערכי רווחת בעלי חיים, וערכים של עבודת צוות ואחריות. המקצוע משלב למידה עיונית, לצד התנסויות חוץ כיתתיות. בהתאם לכך **חובה** לפעול על פי הנחיות הבטיחות **המופיעות בחוזר המנכ"ל בנושא בטיחות בעבודה חקלאית**. חוזר זה מיועד לכל הגורמים בבתי הספר הקשורים להוראת החקלאות והפעילויות הקשורות להוראת החקלאות. חשוב מאוד שכל המורות והמורים המלמדים בחטיבה עליונה יהיו רשומים ברשימת התפוצה- יעקבו אחרי המיילים הנשלחים ע"י הפיקוח על המקצוע, לצד העדכונים **באתר המקצוע ובאתר המורים**, וישתתפו בתהליכי הפיתוח המקצועי שאנו מקיימים.

* מורה בחטיבה העליונה שעדיין לא הצטרף לתפוצת המיילים מתבקש לפנות במייל לרונית

נאמן- ronitn63@gmail.com

תוכן עניינים

חקלאות בבתי-הספר היסודיים, חטיבות הביניים ובחוות לחינוך חקלאי וסביבתי	חקלאות בבתי-הספר העל יסודיים	
פתיחת שנת הלימודים תשפ"ג	תוכנית הלימודים	1.
תוכנית הלימודים	בחינות הבגרות בחקלאות- קיץ תשפ"ג	2.
שינויי אקלים וחינוך סביבתי במרחב החקלאי	בחינות הבגרות לתלמידים הזכאים להתאמות	3.
מרחבי למידה זואולוגיים	תוכניות לימודים ייחודיות	4.
פיתוח מקצועי	תעודת גמר חקלאית	5.
חומרי למידה	שינויי אקלים וחינוך סביבתי במרחב החקלאי	6.
העברות תקציביות	חומרי למידה	7.
ימי שיא	פיתוח מקצועי	8.
פיקוח והדרכה	תיק תוכניות לימודים	9.
	פיקוח והדרכה	10.

א. חקלאות בבתי הספר העל יסודיים

1. תוכנית הלימודים

לימודי החקלאות מזמנים למידה חווייתית ומשמעותית שמטרתה הן: הבנייה של ידע, הבנה, פיתוח אוריינות מדעית, פיתוח כישורים רגשיים וחברתיים, פיתוח מודעות ערכית ואחריות, הקניית ערכי עבודה ואהבת הארץ.

א. תוכנית הלימודים בכיתות י'-י"ב לנבחנים ב- 5 יח"ל

תלמידי כיתות י'-י"ב ילמדו אך ורק על פי המהדורה המותאמת לשנת תשפ"ג של תוכנית הלימודים בחקלאות (המבוססת על תוכנית הלימודים במדעי החקלאות תשס"ג - 2003) שמופיעה באתר המקצוע בדף חטיבה עליונה- תוכנית הלימודים.

ככל מקצוע בהיקף של 5 יח"ל, היקף השעות הכולל להוראה רב שנתית הינו 15 ש"ש. שימו לב לנושאים המחייבים למבחן העיוני בשנה"ל תשפ"ג, הכוללים גם את יחסי הגומלין בין חקלאות וסביבה ואת הליך החקר והתיכון- כחלק מטיפוח אוריינות מדעית. במהלך השנה יתקיים פיתוח מקצועי, שבו יוצגו כלים כדי להכין את התלמידים לכך שבחינת הברגות תכלול גם שאלות/סעיפים בהם יהיה צורך לגלות הבנה בתהליך החקר המדעי, לצד מרכיבים שכבר הופיעו בבחינות, של הבנה והסקת מסקנות מטבלאות/גרפים/קטע ממחקר מדעי.

ב. אוריינות מדעית, כחלק מתפיסת הלמידה המתחדשת

בשנה"ל תשפ"ג נמשיך לקדם את יישום המדעינות הפדגוגית הלאומית לטיפוח לומד בעל ידע ערכים ומיומנויות ככלל ואוריינות מדעית בפרט. האוריינות המדעית מתייחסת ליכולת לעשות שימוש בידע, מושגים ורעיונות מדעיים, על מנת לתאר ולהסביר תופעות, לזהות שאלות לחקירה מדעית, להסיק מסקנות מבוססות ראיות ולהשתמש בנתונים אובייקטיביים וידע מדעי בהיבטים לימודיים חברתיים ואישיים, מתוך הבנת הרלוונטיות והנחיצות של המדע לחיי היום-יום. יכולת זו מובילה לגיבוש זהות מדעית והתייחסות מושכלת למגוון סוגיות שעל סדר היום. מוזמנות ומוזמנים להיעזר בדוגמאות לחומרי הוראה באתר מורי החקלאות- רצפי הוראה והזמנות לחקר, אשר כוללים פעילויות המתרגלות היבטי אוריינות מדעית ותרגילי חקר.

ג. טיטת תוכנית הלימודים החדשה

לאור מגפת הקורונה, כלל בתי הספר ימשיכו ללמד המהדורה המותאמת של תוכנית הלימודים לשנה"ל תשפ"ג בלבד. לאור הערותיכם הטובות, וועדת המקצוע והצוות המקצועי עמלים על שיפור ודיוק הטיטה בצורה הטובה ביותר.

ד. תוכנית לימודי השכלה כללית

החל משנה"ל תשע"ה, חלה חובת למידה של 2 מקצועות השכלה כללית בהיקף של 30 שעות לכל מקצוע. למידה זו תוערך בהערכה בית-ספרית בלבד ללא חובת בחינה חיצונית. כהכנה להתמחות בלימודי מדעי החקלאות, אנחנו מציעים תוכנית השכלה כללית בחקלאות, שנועדה לחשוף את מקצוע החקלאות בפני אוכלוסיית התלמידים. תוכנית זו מציגה בפני הלומדים מבחר נושאים מעניינים, שמטרתם לעורר סקרנות והתעניינות בתחום דעת זה, על מנת לעודד את התלמידים לבחור במקצוע החקלאות כמקצוע התמחות לבגרות בהיקף 5 יח"ל. התוכנית מופיעה [באתר המקצוע בלשונית חטיבה עליונה- תוכנית הלימודים](#) - תוכנית להשכלה כללית.

2. בחינות הבגרות בחקלאות- קיץ תשפ"ג

א. מרכיבי ההיבחנות במקצוע

בחינה חיצונית - בחינה אחת שמקיפה את התחום והענף. בהיקף של 60% מכלל הציון במקצוע. **הערכה חלופית (046283)** - הערכה בהיקף של 40% מכלל הציון במקצוע. אנחנו אמונים על הצד [הפדגוגי](#). תפעול הבגרויות בסמכות אגף בכיר בחינות, ההנחיות [באתר אגף בכיר בחינות](#).

ב. מבנה הבחינה החיצונית (60%) בשנת תשפ"ג

קיימים שני שאלונים בחקלאות המופקים ע"י מכון סאלד:

שאלון 046371 – תחום צומח.

שאלון 046381 – תחום בעלי חיים.

כל אחד מהשאלונים יהיה על פי המבנה המוצג בטבלה שלהלן.

ניקוד	מס' שאלות	נושא	פרק
15	שאלה 1 רב בררתית ובה 12 סעיפים. יש לענות על כל הסעיפים בעמוד 19 מחברת התשובות	משותף לכל הענפים בתחום	ראשון
45	6 שאלות - על התלמיד לענות על שלוש מהן. לכל שאלה 15 נקודות.		
40	3 שאלות בכל אחד מן הענפים – על התלמיד לענות על שתיים מן השאלות בענף שבחר להתמחות. לכל שאלה 20 נקודות.	התמחות בענף	שני

השאלות הפתוחות **בשני** הפרקים של הבחינה, יכללו שאלות ידע, לצד שאלות העמקה **מסדר חשיבה גבוה** ויתכנו בהן טקסט/תמונה/גרפים וטבלאות המבוססים על מחקרים בתחום החקלאות, כמו כן יכללו השאלות סעיפים שיבדקו את הבנת תהליך החקר- תהליך התיכון.

שאלון 046388- תחום תזונה

לבתי"ס שבחרו ללמד תחום זה, תכלול הבחינה בתחום התזונה, שאלות ידע ושאלות העמקה על פי מפרט התכנים המופיע בתוכנית הלימודים במדעי התזונה.

מבנה הבחינה:

ניקוד	מס' שאלות	נושא	חלק
20	שאלה 1 רב בררתית ובה <u>12</u> סעיפים. על התלמיד לענות על כל הסעיפים.	פרקים 1-5	ראשון
60	<u>6 שאלות</u> – על התלמיד לענות על <u>שלוש</u> מהן. לכל שאלה 20 נקודות.	פרקים 1-4	שני
20	<u>2 שאלות</u> – על התלמיד לענות על <u>אחת</u> מהן.	פרק 5	שלישי

השאלות הפתוחות בחלק השני והשלישי של הבחינה, יכללו שאלות ידע, לצד שאלות העמקה **מסדר חשיבה גבוה** ובהן טקסט/תמונה/גרפים וטבלאות המבוססים על מחקרים בתחום התזונה, דיווח הציון בשאלון 46388, יעשה בשילובית באמצעות האפליקציה. ציון אחד (שהוא שקלול של ציון המגן וציון הבחינה) ללא פרמטרים.

ג. הערכה חלופית (40%) - שאלון 046283

הערכה זו כוללת את המרכיבים הבאים:

1. אגרוטופ - תרגיל מחקרי, הכולל תכנון וביצוע מחקר ע"י התלמיד, בהנחיית המורה. (מהווה 50% מהציון הכולל). חובה להגיש לאישור מדריכ/ת התחום את טופס ההצעות לאגרוטופ עד ה-1.2.23, בהתאם להנחיות שבאתר המקצוע - הערכה חלופית.
2. בחינת מעקב - בחינה על המיומנויות המעשיות, תבוצע ע"י מדריך/ מורה הענף (מהווה 50% מהציון הכולל).
את הציון הניתן להערכה החלופית יש לדווח באפליקציה הממוחשבת של אגף הבחינות, שמחליפה את טופס 9588. הדיווח הוא של ציון אחד, המשקלל את בחינת המעקב והאגרוטופ (ללא פרמטרים), משמעות הדיווח הינה מתן שכר לבוחן שאושר במאגר הבוחנים.

ד. נבחני משנה

נבחן משנה שצריך להשלים הערכה חלופית - עליו להיבחן בבחינה חיצונית בכתב, המוזמנת מאגף הבחינות (סמל שאלון 46282) על נושאי הלימוד המופיעים להערכה חלופית במהדורה המותאמת לשנה"ל שבה הוא נבחן.

ה. תרגום שאלונים

תרגום לערבית מתבצע בשאלונים ובענפים בהם יש נבחנים קבועים בלבד.
תלמידים עולים חדשים/ותיקים נבחנים בהתאם למאושר ע"י אגף בכיר בחינות.

3. בחינות הבגרות לתלמידים הזכאים להתאמת דרכי היבחנות

א. בחינה בע"פ

- לתלמידים שאושרה התאמה זו, יש לדווח ציון בשילובית באמצעות האפליקציה שהחליפה את טופס 9544, ציון בחינה אחד ללא פרמטרים.
- יש לבצע את הבחינה בהתאם לנהלי אגף בכיר בחינות בנושא.
- בתי ספר "ירוקים" שאין אפשרות לבחינה בע"פ מלבד המורה הישיר - יכולים לפנות בבקשה לאישור מיוחד מהגב' אהובה סיידוף, בהתאם לפרטי הקשר המופיעים באתר אגף בכיר בחינות.
- בהתאם לנהלי אגף בכיר בחינות בכלל המקצועות, דגם התשובות (מחוון) לא יישלח ביום הבחינה, על המורה להכין דגם לבוחנים.

ב. התאמות באמצעות תוכנת i-test

עדיין לא מתבצעת במקצוע שלנו. אגף בכיר בחינות מעדכן בחוזרים מטעמו את המקצועות שיכללו בפרוייקט זה מידי שנה.

ג. בחינות מותאמות בתחום צומח ובעלי חיים

תלמיד הזכאי להתאמה, יענה בחלק השני של הפרק הראשון על 2 שאלות מתוך 6 השאלות הפתוחות, במקום 3 שאלות מתוך 6 שאלות.

ד. בחינות מותאמות בתחום תזונה

תלמיד הזכאי להתאמה יענה בחלק השני על 2 שאלות מתוך 6 השאלות הפתוחות, במקום שלוש שאלות מתוך 6 שאלות

4. תוכניות לימודים ייחודיות

במקצוע החקלאות קיים מגוון תוכניות לימודים ייחודיות, המופיעות באתר האגף לת"ל ייחודיות.
בתי ספר שאושרו להם תוכניות לימודים ייחודיות, יכתבו מבחן בגרות שיועבר לאישור היחידה לתוכניות לימודים ייחודיות, לפני ביצועו.

5. תעודת גמר חקלאית

תלמידים, בעלי צרכים מיוחדים מסוגים שונים (בתי"ס לחינוך מיוחד, כיתות חינוך מיוחד בחינוך גיל, ותלמידים בשילוב אישי עם לקות בשכיחות נמוכה- תקציב דיפרנציאלי), יוכלו לגשת למבחן הבגרות במדעי החקלאות ככלל התלמידים, או לגשת למבחן פנימי בית ספרי אשר יקנה להם תעודת גמר חקלאית.

בהתאם [לחונר מנכ"ל תשע"ו 4א'](#) - דרוג ומיפוי תעודות הסיום, למידה והיבחנות זו, לצד היבחנות בבחינה חיצונית אחת בהיקף של יחידה אחת לפחות, תקנה לתלמיד "תעודת גמר חקלאית". תעודת הגמר תחתם על ידי משרד החקלאות ומשרד החינוך.

תעודת הגמר החקלאית תינתן באחד מתחומי הלימוד המופיעים [באתר המקצוע](#)- תעודת גמר, ובהתאם לפירוט המופיע שם.

על ביי"ס שמעוניין ללמד ולהיבחן במהלך שנה"ל לקראת תעודת גמר חקלאית לפנות במייל למדריך אביחי בנימיני- avihaibin@gmail.com, עד 30.9.22. הגשת ציונים בצורה מרוכזת לאביחי עד המועד האחרון להגשת ציוני הערכה חלופית למועד קיץ בשנה"ל.

6. שינויי אקלים וחינוך סביבתי במרחב החקלאי

שינויי האקלים גורמים לעליה בתדירות ובעוצמה של אירועי מזג אוויר קיצוניים. על פי דו"ח הפאנל הבין ממשלתי שהתפרסם באוגוסט 2021 ניתן לקבוע באופן חד משמעי ששינויי האקלים הם תוצאה של עליה בריכוז גזי החממה באטמוספירה והיא תוצאה של פעילות אנושית. תלמידים יזדקקו לידיעה, ערכים ומיומנויות כדי להתמודד עם ההשלכות של שינויי האקלים וכדי לפעול להפחתת הפגיעה במערכות כדור הארץ.

לפיכך, החל משנה"ל תשפ"ג ייכנס תחום שינויי האקלים כתחום חובה מגן עד י"ב, באופן המותאם לגיל כפי שהתפרסם באבני הדרך [\(ראו קישור\)](#). לימוד הנושא ישולב בתחומי הדעת המגוונים וביחידות מפתח עצמאיות בכיתה ח' כחלק מתוכנית הלימודים חובה בגאוגרפיה ובכיתה י' כפרק

חובה במבואות למדעים - 30 שעות למידה בנושא שינויי האקלים חובה, מתוך 90 שעות מבוא למדעים.

החקלאות מושפעת ומשפיעה על הסביבה.
שינוי האקלים משפיע על תנאי הגידול של הצמחים ובעלי החיים ואף גורם לעליה בתדירות ובעוצמה של אירועי מזג אוויר קיצוניים.

לאור זאת, יש צורך להתאים את העשייה והמחקר החקלאיים למציאות המשתנה לצד חינוך התלמידים להבנת המציאות והכרת דרכים לצמצום הפגיעה בסביבה.
תוכנית ההלימה בחקלאות כוללת גם פרקי לימוד על ההשפעה ההדדית בין הסביבה לבין המשק החקלאי בכל הענפים.
ההיבטים הסביבתיים צריכים לבוא לביטוי גם בהפעלה המעשית של כל ענפי החקלאות.
חומרי למידה בנושא שינויי האקלים וחינוך סביבתי-חקלאי נמצאים [באתר מורי החקלאות](#).

7. חומרי למידה

- רשימת ספרי הלימוד נמצאת [באתר המקצוע בלשונית חטיבה עליונה](#) - ספרי לימוד מאושרים.
- [באתר מורי החקלאות](#) יש חומרי הוראה רבים, התואמים לנושאים שבתוכנית הלימודים.
- לרשותכם [טבלה](#) - ובה מול נושאי הלמידה מובאים, קישורים לחומרי הוראה

8. פיתוח מקצועי

אנו רואים חשיבות עליונה בהשתתפות המורות והמורים בתהליכי הפיתוח המקצועי, לטובת הוראה איכותית, המותאמת לשינויים ולאתגרים העומדים בפני כולנו.
בשנת הלימודים תשפ"ג, תיפתח מערכת מצפן, מערכת חדשה לניהול הפיתוח המקצועי. המערכת מחוברת למערכות ניהול ידע של המשרד ותאפשר תכנון וניהול תהליכי הפיתוח המקצועי מבוססי נתונים ומותאמים לצרכי בית הספר כארגון ועובד ההוראה כפרט.
ההרשמה של כל מורה לתהליכי הפיתוח המקצועי תהיה דרך פורטל עובדי הוראה במרחב פיתוח מקצועי והדרכה. עובד ההוראה ייכנס באמצעות ההזדהות אחידה, ויוצע לו מגוון אפשרויות הלמידה המותאמות לצרכיו, בהתאם למקצוע ההוראה, התפקיד והשיוך המוסדי.
הפיתוח המקצועי בשנת הלימוד תשפ"ג יכלול את נושא קידום האוריינות המדעית, כחלק מיישום מסמך דמות הבוגרת והבוגר. יינתנו גם הצעות לשאלות תרגול בנושא הליך החקר והתיכון.
בכפוף לאישורים תקציביים, צפויים 3 אפיקי פיתוח מקצועי:

1. **השתלמות מקוונת** - שתתמקד באוריינות מדעית, בהיקף 30 ש' (הפעלה חוזרת).
2. **השתלמות לאחראי פינות חי** - שלב ב'.

3. **קהילות מורים** - אפיק הפיתוח המקצועי המרכז, שמאפשר העצמת מורים בצורה ארוכת טווח. בתשפ"ג צפויות לפעול מספר קהילות, בסיוע אגף א' למדעים במזכירות הפדגוגית והאגף לפיתוח מקצועי של עו"ה.

קהילות המורים הן קבוצות מורים שנפגשות באופן קבוע במטרה לשכלל את יכולות ההוראה שלהם. הקהילות מתנהלות באווירת שיתוף, שייכות ותרומה הדדית. מטרת הקהילה היא ליישם פדגוגיה מיטבית של הוראת המקצוע, בשילוב דרכי הוראה-למידה חדשניות לפיתוח ידע, חשיבה, ערכים ומיומנויות בחקלאות.

במהלך המפגשים חברי הקהילה לומדים ומתמקצעים, תוך שיתוף באירועים והתנסויות מעבודתם בכיתה ובשדה, יישום התובנות עם התלמידים ושיתוף הקהילה בתובנות נוספות בעקבות היישום. לצד שיתוף עמיתים בעשייה החינוכית ולמידה משותפת, קהילות המורים מזמנות פיתוח חשיבה יצירתית וחשיבה ביקורתית, כמו גם תמיכה רגשית וחברתית לחברים בהן. מפגשי הקהילה יתקיימו בימי רביעי. המפגשים יהיו הן מפגשים "פנים אל פנים" והן מפגשים סינכרוניים.

מורים מ"עתודת המנהיגות" פועלים כמובילי קהילות במודל רשתי של הרחבת השפעה במסגרת קהילות המורים - אנחנו מזמינים מורות ומורים נוספים להצטרף לקהילת המורים המובילים - קבוצת איכות ששותפה בהובלת המקצוע, לפרטים נוספים מוזמנים לפנות למדריך ניב פייג nivf@washington.ac.il.

השנה יתקיימו, 2 מפגשים המיועדים לכלל מורי התיכון, גם למי שלא יוכל להשתתף בפיתוח מקצועי מלא:

☒ מפגש מקוון בנושא בגרויות - יום ד', כ"ט חשוון 23.11.2022, בשעות 14:00-16:00

☒ כנס מורים ארצי - יום ד', כ"ו אייר 17.5.2023, בשעות 14:00-19:00

המרכז הארצי למורי החקלאות במכון וולקני

המרכז הארצי למורי החקלאות נפתח לפני חמש שנים במכון וולקני, בשיתוף פעולה של אגף א' למדעים במזכירות הפדגוגית, המינהל לחינוך התיישבותי ומנהל המחקר החקלאי. מרכז המורים מהווה גשר בין המחקרים המתקיימים באקדמיה בתחום החקלאות לבין הוראת המקצוע בבתי הספר.

הפעילויות למורים במרכז המורים:

- (1) ריכוז הפיתוח המקצועי של מורי החקלאות
- (2) אתר אינטרנט למורי החקלאות
- (3) פיתוח חומרי הוראה לטובת המורים

9. תיק תוכניות לימודים בחטיבה העליונה

כלי מקוון המרכז את תוכנית הלימודים בדגש על ידע, מיומנויות וערכים המציג תמונה של הנלמד בתחום החקלאות. מטרת הכלי להדגים את הקשר בין הידע, המיומנויות והערכים בתוך המקצוע ובין המקצועות להציע מגוון חומרי הוראה-למידה-הערכה בהתאם לנושאים המרכזיים הנלמדים.

10. פיקוח והדרכה

מערכת החינוך הישראלית מטמיעה בשנת הלימודים תשפ"ג את תכנית הגפ"ן – גמישות ניהולית פדגוגית. בית הספר, מקבל מעתה משאבים בסלים שונים לטובת העשייה החינוכית – לימודית בבית ספר, ויכול להתאים את הדגשים, ההצטיינות הבית ספרית ואת התכניות אותם יפעיל, לאוכלוסיית התלמידים והמורים ולקהילה בהם הם פועלים.

אחד השינויים המרכזיים עבורנו הוא שינוי מתווה ההדרכה אליו היינו רגילים. ימי ההדרכה כפי שהתקיימו עד תשפ"ב, עוברים למתווה אחר, במסגרתו מנהל בית הספר רוכש את שעות ההדרכה המתאימה לבית ספרו בהתאם לשיקול דעתו והתעדוף שלו. שינוי משמעותי נוסף הוא העברתם של הקולות הקוראים מן המטה אל בחירת בתי הספר והרשויות מתוך תקציבים. מדובר במהלך רחב מאוד היוצא לדרך ומלווה באופן טבעי בהרבה מורכבויות, חששות וצורך בתקון והתאמה תוך כדי תנועה.

אנו נסייע בתהליכי ההוראה הלמידה והערכה אותם אתם מפעילים, תוך התאמה למסגרות החדשות. הפיתוח המקצועי וקהילות המורים ימשיכו לתת מענה פדגוגי למורים ולתמוך בהם. ביחד נבין את האתגרים וננסה למצוא להם פתרונות לשנה הקרובה בפרט, ולשנים הבאות בכלל.

רשימת צוות הפיקוח וההדרכה מופיעה [באתר המקצוע](#)

חקלאות ולימודי סביבה בבית הספר היסודיים, חטיבות הביניים ובחזות לחינוך חקלאי

---

1. פתיחת שנה"ל תשפ"ג

שנת השמיטה תסתיים בראש השנה תשפ"ג. חשוב להיערך בהתאם כדי לאפשר פעילות חקלאית מיטבית.

כחלק מההכנות לפני פתיחת שנה"ל, חובה לבצע את כלל בדיקות הבטיחות הנדרשות, בהתאם **להנחיות אגף הביטחון**, בדגש על סקר עצים ומענה למקווי מים.

רכישת חומר צמחי תבוצע ע"י החוות, חשוב לקחת בחשבון את הניסיון שנצבר מתקופת הקורונה לטובת היערכות חקלאית וחינוכית מתאימה.

2. תוכניות לימודים

תוכניות הלימודיות המחייבות, הן תוכניות הלימודים הבאות:

- א. בביה"ס היסודי - באתר המקצוע בלשונית יסודי וחטיבות ביניים- תוכניות הלימודים ליסודי.
  - ב. בחטיבת הביניים- באתר המקצוע בלשונית יסודי וחטיבות ביניים- ת"ל לחט"ב.
- תוכניות הלימודים משלבות חקלאות עם חינוך לקיימות ושמירת הסביבה.

3. שינויי אקלים וחינוך סביבתי במרחב החקלאי

שינויי האקלים גורמים לעליה בתדירות ובעוצמה של אירועי מזג אוויר קיצוניים. על פי דו"ח הפאנל הבין ממשלתי שהתפרסם באוגוסט 2021 ניתן לקבוע באופן חד משמעי ששינויי האקלים הם תוצאה של עליה בריכוז גזי החממה באטמוספירה והיא תוצאה של פעילות אנושית. תלמידים יזדקקו לידיע, ערכים ומיומנויות כדי להתמודד עם ההשלכות של שינויי האקלים וכדי לפעול להפחתת הפגיעה במערכות כדור הארץ.

לפיכך, החל משנה"ל תשפ"ג ייכנס תחום שינויי האקלים כתחום חובה מגן עד י"ב, באופן המותאם לגיל כפי שהתפרסם באבני הדרך (ראו קישור). לימוד הנושא ישולב בתחומי הדעת המגוונים וביחידות מפתח עצמאיות בכיתה ח' כחלק מתוכנית הלימודים חובה בגאוגרפיה ובכיתה י' כפרק חובה במבואות למדעים.

החקלאות מושפעת ומשפיעה על הסביבה. אחת מההשפעות המרכזיות של החקלאות ואף עליה, הוא שינוי האקלים.

שינוי האקלים משפיע על תנאי הגידול של הצמחים ובעלי החיים ואף גורם לעליה בתדירות ובעוצמה של אירועי מזג אוויר קיצוניים.

לאור זה יש צורך להתאים את העשייה והמחקר החקלאיים למציאות המשתנה, לצד חינוך התלמידים להבנת המציאות והכרת דרכים לצמצום הפגיעה בסביבה בכלל ופליטת גזי החממה בפרט.

ההיבטים הסביבתיים צריכים לבוא לביטוי גם בהפעלה המעשית של כל ענפי החקלאות.

חומרי למידה בנושא שינויי האקלים וחינוך סביבתי-חקלאי נמצאים באתר מורי החקלאות. באתר המקצוע פורסמו טבלאות המתייחסות לתוכנית הלימודים המעודכנת, בחקלאות ולימודי הסביבה בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים והקשרים מתאימים לקיימות. על מורי המקצוע בביה"ס להכיר את ההקשרים בין חקלאות לקיימות, ללמד על פיהם, ולקדם את הטיפוח הירוק בבית הספר. אנו ממליצים שהמורה לחקלאות ירכז את נושא הקיימות בבית הספר ולצורך זה עליו להכיר את ההקשרים לקיימות גם במקצועות נוספים.

החוות לחינוך חקלאי ישמשו כמרכזים מדגימים בנושא הקיימות והתמודדות עם שינויי האקלים, בכל הקשור לנושאים הקרובים לחקלאות כמו שימוש מושכל במים, מחזור חומרים, חקלאות מקיימת, אנרגיות חלופיות ועוד.

4. מרתבי למידה זואולוגיים

- יש להקפיד על עמידה בנהלי הבטיחות, התאמת הכלובים לבעלי החיים, הכנת מלאי מזון וטיפול בבריאות בעלי החיים, על מנת שתחזוקת פינת החי תתבצע, תוך שמירה על רווחה מרבית לבעלי החיים.
- מתוכננת השתלמות לאחראי פינות חי. בכפוף לאישור תקציבי. עם קבלת האישור תופץ הזמנה לתפוצת אחראי פינות החי.
- הנחיות בנושא פינות חי קיימות [באתר המקצוע](#) (לחצו לפתיחה). חובה לפעול בהתאם להנחיות החוק שמרוכזות באתר.
אחראית פינת חי שעדיין לא בתפוצת המיילים של אחראי פינות החי- יש לפנות למדריך הארצי שמרכז את נושא פינות חי, אביחי בנימיני 054-5712129, avihaibin@gmail.com

5. פיתוח מקצועי

- בשנת הלימודים תשפ"ג, תיפתח מערכת מצפן, מערכת חדשה לניהול הפיתוח המקצועי. המערכת מחוברת למערכות ניהול ידע של המשרד ותאפשר תכנון וניהול תהליכי הפיתוח המקצועי מבוססי נתונים ומותאמים לצרכי בית הספר כארגון ועובד ההוראה כפרט.
- ההרשמה של כל מורה לתהליכי הפיתוח המקצועי תהיה דרך פורטל עובדי הוראה במרחב פיתוח מקצועי והדרכה. עובד ההוראה ייכנס באמצעות ההזדהות אחידה, ויוצע לו מגוון אפשרויות הלמידה המותאמות לצרכיו, בהתאם למקצוע ההוראה, התפקיד והשיוך המוסדי.
- הפיתוח המקצועי בשנת הלימוד תשפ"ג יכלול, בכפוף לאישורים תקציביים, 3 אפיקי פיתוח מקצועי:
- א. **השתלמות מנהלי החוות**- מתוכננים שלושה ימים בבית יציב (ט"ו-י"א שבט, 31.1-2.2.23) מותנה באשור תקציבי, תאריכים נוספים ישלחו במייל.
  - ב. **קהילות מורים**- אפיק הפיתוח המקצועי המרכזי, שמאפשר העצמת מורים בצורה ארוכת טווח. בתשפ"ג הקהילות צפויות לפעול בימי רביעי. בסיוע אגף א' למדעים במזכירות הפדגוגית והאגף לפיתוח מקצועי של עו"ה.
  - ג. **השתלמות לאחראי פינות חי**- שלב ב'.

6. חומרי למידה

רשימת ספרי הלימוד נמצאת [באתר המקצוע בלשונית יסודי וחטיבות ביניים- חומרי למידה](#). ניתן להיעזר גם בחומרי הוראה שנמצאים [באתר מורי החקלאות](#).

7. העברות תקציביות

החוות לחינוך חקלאי לא כלולות בתוכנית הגפ"ן בשנה"ל תשפ"ג ובהתאם לכך ההנחיות ישלחו במייל למנהלי החוות.

8. ימי שיא

- מפגשי מנהלי חוות לחינוך חקלאי- יפורסמו בנפרד
- פעילות משולבת בחוות ומפגש ארצי מקוון- יום ד', כ"ב אדר 15.3.23 בשעות 9:00-12:30
- כנס לכלל מורי החקלאות- יום ד', כ"ו אייר 17.5.2023, בשעות 14:00-19:00

9. פיקוח והדרכה

הרשימה המלאה מופיעה [באתר המקצוע בלשונית יסודי וחטיבת בנינים- פיקוח ביסודי ובחטי"ב](#)

שנת לימודים פורייה ובטוחה!

יואל אבני

מפמ"ר חקלאות

מפקח על החוות לחינוך חקלאי

העתקים:

אילנה נולמן- מנהלת המינהל לחינוך התיישבותי
ד"ר מירי שליסל- יו"ר המזכירות הפדגוגית
ד"ר גילמור קשת מאור- מנהלת אגף א' למדעים
יובל אוליבסטון- ס. יו"ר המזכירות הפדגוגית
אינה זלצמן, סמנכ"ל בכירה ומנהלת המינהל הפדגוגי
דוד גל- מנהל אגף בכיר בחינוך
דסי בארי, מנהלת אגף א' לחינוך העל יסודי, המינהל הפדגוגי
ד"ר אורנה שמחון- מנהל מחוז צפון, יו"ר הוועדה לתקנון החוות
שרית דור- מפקחת המחוז, המינהל לחינוך התיישבותי
יעקב שבות- מחמ"ד, המינהל לחינוך התיישבותי
ד"ר רוחמה ארנברג- מפקחת ת"ל, המזכירות הפדגוגית
ד"ר הדר הלר- מנהלת מרכז המורים לחקלאות
ד"ר שדאד אבו פול- מפקח כולל, מפקח חקלאות וסביבה במינהל לחינוך התיישבותי
גיאן אטלי- המפקח על המשק החקלאי
סאמיה אבו חיט- מפמ"ר מדעי הסביבה
חני פלג- ממונה על הקיימות
מנהלי המחוזות
שושנה נגר, מ"מ מנהל מינהל החינוך הדתי
שירין נטור חאפי- מנהל אגף א' חינוך במגזר הערבי
איה חיראדין- מנהלת אגף חינוך דרוזי וצ'רסקי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' למדעים
הפיקוח על הוראת החקלאות

ד"ר מוחמד אלהיב- מנהל אגף חינוך במגזר הבדואי
ד"ר חוסאם דיאב, מפקח המדעים במגזר הערבי
מפקחים ורפרנטים להוראת החקלאות במחוזות